

Ligeti Ernő

Páneurópa és a kisebbségi kérdés*

A mai Európában negyvenmillió kisebbségi él, akik a békeszerződések papíralkotmánya szerint a „Népszövetség védelme alatt“ állnak.

A legutóbbi évek folyama alatt azonban nyilvánvalóvá vált, hogy sem a többségi nemzetek nem igyekeznek arra a kisebbségekkel szemben követendő méltányossági álláspontra helyezkedni, amely pedig a többségi nemzetek heterogenitásából egyenesen következik, sem a Népszövetségnek a kisebbségi panaszok kivizsgálására alkalmazott módszerei nem bizonyultak objektíveknek, igazságosaknak és jogilag kikényszeríthetőeknek. A kisebbségek közjogi helyzetének intézményes feljavítása immár az európai béke érdekében elmulaszthatatlan feladatképpen jelentkezik, és a feladat szükségére jellemző, hogy nemcsak a két ízben megtartott genfi kisebbségi konferencia, de a többi békeligák, népszövetségi egyesületek, a nemzetközi jogegyesületek is állandóan foglalkoznak a kisebbségi anomáliák gyökeres rendezésével. Szomorú, de azon a helyen, ahol „döntenek“, a kompetensek a kisebbségi kérdés általános rendezése elől homokba dugják fejüket, és a negyvenmillió európai kisebbségi-komplexum ügyét Quantité négligeable-nak tekintik. Az irtózás és menekülés a kisebbségi kérdés rendezése elől okát és magyarázatát a többségi nemzetek mohó nacionalizmusában találja. Mindaddig, amíg a nemzeti öntudat megtartja a mai szétroncsolt Európában jelenlegi kártékony alakzatát, teljesen kizártnak tekinthető olyan politikai légkör megteremtése, amely a kisebbségi állampolgárok szabad kulturális fejlődését biztosítja.

Ha egyszer Páneurópa létrejön, e probléma önnönmagától megoldódik. Páneurópai tanítások szerint mítosz az a hit, hogy az európai nacionaliz-

* Forrás: Ligeti Ernő: *A páneurópai mozgalom*. Korunk, Cluj-Kolozsvár, 1926. 10–12.

Ligeti Ernő: író, költő, újságíró – 1891, Kolozsvár. Jogi tanulmányok után lépett újságírói pályára. Előbb a Nagyváradi Napló, majd Kolozsvárott a Keleti Újság munkatársa volt. 1924-ben részt vett az „Erdélyi Szépmíves Céh” könyvkiadó vállalat megalapításában. 1934-ben Kolozsvárott hetilapot alapított Független Újság címmel. 1940-ben Budapestre költözött, és a Magyar Nemzet főmunkatársa lett. 1944 novemberében családjával együtt a nyilasok áldozata lett. A két világháború közötti romániai magyar irodalom demokratikus gondolkodású, érdekes egyénisége. Fontosabb művei: *Asszony* (novellák, Marosvásárhely, 1920); *Belvedere* (r., Kolozsvár, 1921); *Én jót akartam* (versek, Szatmárnémeti, 1924); *Föl a bakra* (r., Kolozsvár, 1925); *A kék barlang* (I–II., r., Kolozsvár, 1927); *A két Böszörményi* (r., Kolozsvár, 1931); *Az idegen csillag* (r., Kolozsvár, 1932); *A rózsaszüret* (r., Kolozsvár, 1941); *Súly alatt a pálma* (elb., Kolozsvár, 1941); *Noé galambja* (r., Bp., 1943).

mus *vérségi* köteléken alapszik. Az izlandiak kivételével – írja Coudenhove – az összes európai népek: kevert népek. Az európai nemzetek számos *representatív* man-jén kimutatható, hogy géniuszuk nem vérségi kapocs tisztaságát dicsőíti. Tagadhatatlanul van és lesz nemzeti kérdés és nemzeti öntudat. Ezt legelsősorban a kisebbségek vallják, amelyekről épp oly távol állnak az üres intencionalista jelszavak, mint a többségeiktől, sőt argumentumaik döntő tényezője éppen az, hogy hisznek saját népiségük megmásíthatatlanul eltérő karakterében. De az európai nemzetek nem vérközösségen, hanem *szellemi* közösségen fonódtak össze, vagy ahogyan *Renan* kifejezi, emlékképeikben, az együttélésben és a közös együttélésre való közös visszaemlékezésben. *Még az anyanyelv sem döntő kritérium.* Az írek nagy része angolul beszél, mégis írnek vallja magát. A bolgár és szerb nyelv között nincs nagyobb különbség, mint egyazon nyelv tájszólásai között – mégis halálos ellenségként állanak szemben egymással, noha saját jól felfogott érdekeik a legszorosabb együttműködést írják elő. Az európai nemzetek különlegesképpen *kultúrközösségek*, s legérzékenyebb nemzeti pontjuk: a hősi tisztelet, az irodalmi hagyomány, amely figyelmen kívül hagyva más nemzet hősi kultuszát és irodalmi hagyományait, elzárkózik és ösztönösen ellenségévé válik a másikénak. Legtöbb gyűlölet a nem ismerés nyomán fakad, a legtöbb barátság az őszinte kultúrközeledésben.

Páneurópa a nemzeti eszmét nem veti el, önnönmaga kezdő sikereit gáncsolná el vele, ha ezt állítaná célkitűzése gyanánt. A vámhatárok lerombolása, a nemzetközi együttműködésre irányuló szerződés, az új összefüggést hirdető és tanító pedagógia azonban közvetlen közelbe hozza az egyik nemzetet a másikkal, és a különböző kultúrák együttműködése oly harmóniát eredményez, mint amilyenre jó példa Svájc. Ha Európa számára megérkezik az összhang új idénye, ha az eddig ég és föld között lebegő kisebbségek épp oly zavartalanul fejthetik ki kulturális tevékenységüket, mint a többségek, ha a gazdasági vámok nem húznak mesterséges határokat, úgy a revans gondolata a kisebbségekben visszafejlődik, mert már nem lesz érdemes számukra a történeti határok visszaállítását még csak érzéseikben sem fenntartaniuk. Az eddigi elveszített történeti egység helyett az európai egységben oldódnak fel, az eddigi nemzeti öntudatuk mellé kialakul az európai öntudat érzemvilága, amely meg fogja teremteni a maga nemzeti hőseit, a maga ékesszóló dalnokait, a maga közvetlenül ható hagyományait, mint a középkorban a keresztény hit megteremtve az egységes Európát, megteremtette a különböző nyelveket beszélő érzelmi közösséget és egyházi irodalmat.

Nem lep meg tehát bennünket, hogy mindazok a kisebbségi politikusok, akik hátsó gondolat nélkül népük becsületes és lojális elhelyezkedésére gondolnak a kijelölt új közjogi határok között, testestül-lelkestül Páneurópa hívei. A macedón kérdés megoldására – a macedón nép tudva-

levőleg három állam határai mögé került – nem látszik okosnak az a terv, amely az összes macedónoknak egy területen való egyesítését tervezi, noha ez a wilsoni önrendelkezési elvből következne. Nem látszik okosnak, mert nem praktikus, mert új balkáni háború és leszámolás nélkül ma már nem vihető keresztül. Ellenben az a megoldási terv, amely balkáni föderáció felé törekszik, és amely a három ország macedónjai számára azokat a jogokat és előnyöket biztosítja, mint amilyenekkel közös együttélésben rendelkeznének, megnyugtató elrendezés volna az egész Balkán szempontjából. Nos, a mai Európa-kérdés: macedón-kérdés nagyban. És ahogyan a mai Macedónia példaadás, hogy hová jutottunk, minő viharfészket ágyasztunk be Európába, úgy a *hajdani* Macedónia, Fülöp és Nagy Sándor földje, történeti példákkal szolgál a páneurópai mozgalomra is. A hajdani macedón imperializmus az utolsó pillanatban egyesülni kényszerítette Spártát, Athént és Thébát, de Démoszthenész pánhellén kísérlete már későn jött. A federáció nélküli Hellász áldozatául esett a barbár nagyhatalomnak.